

SCHILLER VERA

Alkéstis anodosa

Euripidés i. e. 438-ban bemutatott drámájának címszereplője, aki vállalja, hogy meghal férje helyett, az ókori drámákban ritka módon a nyílt színen haldoklik és hal meg férje, gyermekei jelenlétében, miközben gyermekei jövőjéért aggódva azt kéri, férje ne nősüljön meg többé, ne hozzon mostohát gyermekei nyakára, vagyis nem a szerelem, hanem a gyermekeiért való aggodalom tölti ki élete utolsó perceit.¹ Végezetül elköszön tőlük „Nincs anyátok, nincs többé... Ég veletek szülőteim” „οὐκέτι μᾶτηρ, σφῶν, ἔστιν... ἀλλὰ χαῖρετ' ὦ τέκνα” és az őt sürgető Charont hívja-látja.² (Bár utolsó szavával mégis férjétől búcsúzik: „χαῖρ' ”. (Légy boldog!))³

A dráma utolsó jelenetében azonban az érte harcoló Héraklész jóvoltából, aki megív érte a sír közelében ólálkodó halállal, visszatér, hogy miután három némaságban töltött nap eltelik, és bemutatta áldozatát a lenti isteneknek, folytassa földi életét.⁴

Meglepő ez a mítosz-variáns. Az Alvilágot nem olyan könnyű odahagyni. Maga Koré-Persephoné, Démétér lánya is csak az év egy részére tud visszatérni az élők közé, bár anyja érte harcolva megszünteti a föld termékenységét. Koré azonban nem lehet többé az a földi lány, aki eddig volt. Az alvilági tartózkodás, egy gránátalmamag megevése örökre megváltoztatja, ő már Persephoné, lénye egy része az Alvilágban marad, *anodosát* majd újra *kathodos* követi, ő lesz az Alvilág királynője.⁵

A dráma hangsúlyozottan említi egy másik feljövotelt, Euridikéét, akit híres dalnok-férje perelt vissza az alvilági istenektől lant-szava segítségével. Ennek a mítosznak egyértelmű adata, hogy Euridiké meghal egy kígyómarás következtében, és hogy Orpheus leszáll Hadés honába, és azt kéri, engedjék vissza az életbe ifjú feleségét.⁶ A jelenleg általánosan ismert variáns szerint ez nem sikerül. Orpheus ugyan visszatér az élők közé, de Euridiké halott marad. Ennek alvariánsai: 1. Hadés nem enged.⁷ 2. Orpheus elér bizonyos engedményt, de az Alvilág feltételeit nem képes teljesíteni. A felvilágba érkezés előtt hátranz, és ezért Euridiké vissza-

¹ André RIVIER: „En marge d'Alceste”. *Museum Helveticum* XXIX. 1972, 124–140. XXX. 1973, 130–143. XXIX. 1972, 126., 135–137.

² André Jean FESTUGIÈRE: „Vraisemblance psychologique et forme littéraire chez les anciens”. *Philologus* CII. 1958, 21–42, 22; Euripidés: *Alkéstis* (*Ἀλκηστις*) 271, 389, 252–256.

³ Euripidés: *Alkéstis* (*Ἀλκηστις*), 391.

⁴ Euripidés: *Alkéstis* (*Ἀλκηστις*), 1144–1146; Philostratos: *Vita Apollonii Tyanei* IV. 45; PLUTARCHOS: *Amarurius* (*Scripta moralia*) XVII. 18.

⁵ Hymni Homerici: *Eis Δήμητραν*, IV. 300–434.

⁶ Hyginus: *Fabulae* 251/3; Hyginus: *Astronomia* II, 7,1; Manilius: *Astronomia* V. 326–328; Vergilius: *Aeneis* VI. 119–120; Vergilius: *Georgica* IV. 454–484.

⁷ Platón: *Symposium* (*Lakoma*) VII. 179 d.

tér az árnyak közé.⁸ 3. Ennek leg súlyosabb változata szerint ezután maga Orpheus is végez magával.⁹

A japán párhuzamos mítoszban a hátranézés-tilalom másként akadályozza Izanami visszatérését az élők közé. Izanami, az ősi istenpár női tagja belehal a tűzisten szülésébe, és az Alvilágba jut. Izanagi leszáll utána, hogy visszahozza, de a tilalom ellenére bemegy utána az ajtón túl a tiltott terembe, fényt gyújt, és ránéz nővér-feleségére, aki már evett a Holtak Birodalmának tűzhelyéről, és látja rothadó testét, amelyen férgek nyüzsögnek. A látványtól megrémül, és elmenekül előle, aki ezen túl az Alvilág királynője. Az így átváltozott Izanami ellenségként kezdi üldözni férj-fivérét, aki elmenekül előle, és bevágja az Alvilág kapuját, és sziklát gördít a bejárat elé. A testvérek ennek a sziklának a két oldalán válnak el egymástól. Ebből az ellenségessé váló találkozásból születik meg Amaterasu, a Nap-istennő, a császári család őse, akinek unokája Ninigi lesz Japán első császára, a Hold-isten, Tukuyome és Take-Paya, a később a földre leszálló Szél-isten. A Ko-dzsi-ki által részletesen leírt történet szerint az Alvilágból visszatérő Izanagi lemossa magáról az Alvilág szennyét, ekkor születik jobb szeméből a Napistennő, bal szeméből a Holdisten, orrából a Szél-isten. Hogy nekik mégis valahogyan Izanami az anyjuk, az abból tudható, hogy a Szél-isten meghalt anyját siratja, hozzá akar menni.¹⁰ A Nihonsoki lényegében azonos módon csoportosítja a mítosz tényeit. Izanami szemrehányást tesz, miért nem jött érte előbb férj-fivére, mielőtt Yomi ételeiből evett volna, és megtiltja, hogy ránézzen, és miután a tilalom ellenére fényt támaszt és ránéz, elmenekül előle. A Nap-istennő, a Hold-isten és a Szél-isten a Ko-dzsi-ki-hez hasonló módon születik, és a Szél-isten itt is anyja után vágyik. Izanagi és Izanami csak ez után válnak el.¹¹ A Navaho mitikus elbeszélés szerint ugyancsak elmenekül a feleségét életbe visszahívó férj, mikor a tilalom ellenére tüzet gyújt, és feleségét meglátja, mint rongyos leplekbe öltöztetett csontvázat.¹²

⁸ Apollódoros: *Bibliothéké* I, 3, 2; Seneca: *Hercules Oetens*, 1063–1090., *Hercules furens*, 569–589. Ps-Vergilius: *Culex*, 268–293; Vergilius: *Georgica* IV. 48–527; Servius: *In Verg. Georg.* 492. (vol. III/1. p. 356.); Servius: *In Verg. Aen.* VI. 119. (vol. II. p. 26.); Ovidius: *Metamorphoses* X. 1–77; Tzetész: *Historiae* 54 846–870; Udo REINHARDT: *Mythen – Sagen – Märchen*, Freiburg – Berlin – Wien, Rombach Wissenschaft Reiche Paradeigmata 17, 2012, 64.

⁹ Pausanias: *Descriptio Graeciae*, IX, 30, 4, 6.

¹⁰ Ko-dzsi-ki (Ősi Dolgok gyűjteménye vagy *Régi események feljegyzése*, 712-ben lejegyzett szöveg), fordította: KAZÁR Lajos, Sydney, Magyar Történelmi Társulat, 1982. I. 5–6., I. 7–8., I. 10–11; Joseph CAMPBELL: *Az ezerarcú hős*, Budapest, Édesvíz Kiadó, 2010, 213–215 (Ko-dzsi-ki-re hivatkozik); NEMESHEGYI Péter: *A kelet-ázsiai vallások története*, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2020, 18–19. (Ko-dzsi-ki-re és Nihonsoki-ra hivatkozik.)

¹¹ Nihonsoki (720-ban lejegyzett szöveg, angol fordítása: Nihongi: *Chronicles of Japan from the earliest times to A. D. 697*, Tokyo, First Tuttle Edition, 1990), I. 17: Izanami halála, I. 18: Az Alvilágbeli találkozás, I. 22: Nap-istennő, Hold-isten, Szél-isten születése, a Szél-isten anyja iránti vágyódása, I. 24–25: Izanagi és Izanami válása.

¹² KÖVES-ZULAUF Thomas: „Orpheus és Euridiké”. *Antik Tanulmányok* LI. 2007. 121–133, 125. illetve KÖVES-ZULAUF Thomas: *Római vallás- és irodalomtörténeti tanulmányok*, Budapest, Typotex Kiadó, 2021, 217–239, 224.

Euripidés korában azonban nem ez volt az általánosan elfogadott megoldás. Orpheus e szerint gyakran kísért vissza az élők közé meghaltakat, új életre támasztva őket.¹³ Ami pedig felesége feltámasztását illeti, gyakori az általa is ismert variáns, a pozitív végkicsengés, amely szerint Euridiké mégis visszatér az életbe férje oldalán.¹⁴ Ezt az ekkoriban általánosan ismert mítoszt, Orpheus feleségének a fényre való dicsőséges visszahozatalát Hermesianax Leontion-töredéke ecseteli hosszan, bár itt Orpheus feleségének Agriopé a neve.¹⁵ Campbell szerint, aki az általánosan ismert sikertelen befejezést ismerteti, a történet még ekkor is azt sugallja, hogy van esély, hiszen csak egy banális apró tévedés akadályozta meg a visszatérést, ami a polinéz változatban egyébként sikeres.¹⁶

Ismerünk kínai variánst is, ami szerint az új életre ébresztés sikeres lehet. Liu Mengmei és Du Liniang halált legyőző szerelmét viszi színpadra Tang Xianzu (1550–1616). A bazsarózsa-lugas című dráma hősnőjét, Du Liniangot a Holtak Bírója visszaengedi kettejük tiszta szerelme eredményeképpen. Az eredetileg kísértetként szerelme álmában megjelenő hősnőt hívja vissza az életbe varázslat révén Liu Mengmei, és lesznek ezután boldog házasságok. A 2016-os (Tan Dun által megzenésített) előadás nagyon is emlékeztet Orpheus és Euridiké történetére.¹⁷

Maga az Euripidés-dráma hangsúlyos előzményként szerepelteti Asklépiost. Asklépios, Apollón fia halottakat is képes volt feltámasztani, és ezzel úgy magára haragította az istenek királyát, (akinél Hadés panaszt tett, mivel a feltámasztások az ő engedélye nélkül történtek), hogy lesújtotta őt villámával.¹⁸ (A leggyakrabban

¹³ Isokratés: *Orationes* XI. (Βούσιρις) 8; Philostratos: *Vita Apollonii Tyanei*, VIII, 7.

¹⁴ Euripidés: *Alkéstis* (Ἀλκηστis) 357–362; *scholia in Eur. Alc.* 357; Hérakleitos: *Περί Ἀπίστων* 21; LUKIANOS: *Dialogi mortuorum* 23, 3; PLUTARCHOS: *Amatorius* (*Scripta moralia*) XVII. 20; Plutarchos: *De sera numinis vindicta* (*Scripta moralia*) XXII. 22/566, p. 684, 25–27; Moschos: *Epitaphios Bionis* (Ἐπιτάφιος Βίωνος) 123–124; Manilius: *Astronomicum* V. 326–338; Hyginus: *Astronomia* II, 7, 1; Statius: *Silvae* III. 3. 193–194; Diodoros Siculus: *Bibliothecae historicae, quae supersunt* IV. 25, 4; Tzetzes: *Historiae*, II, 54, 846–870; ACÉL Zsolt: *Orpheus éneke*, Budapest, Ráció Kiadó, 2011, 85; Robert FLACELIÈRE: *L'amour en Grèce*, Paris, Librairie Hachette, 1960, 57.

¹⁵ Hermesianax. In *Hellenistic Collection*, Cambridge – Massachusetts – London, Loeb. Classical Library, 2009, libr. 3. 1–14; Athenaios: *Deipnosophistae* XIII. 70, 71, 579, A–C; KRÄHLING Edit: „Hermesianax Leontion-töredéke”. In KRÄHLING Edit (szerk.): *Hedypathetica Tanulmányok a hellenisztikus irodalom köréből*, Budapest, Szentár Kiadó, 2005, 93–118, III.

¹⁶ CAMPBELL: i. m. 213–215. (Ko-dzsi-ki-re hivatkozik).

¹⁷ KALMÁR Éva: „Gyémántpatak kisasszony, avagy hagyományos kínai színmű európai színpadon”. In CSIBRA Zsuzsanna (szerk.): *Művészet, vallás, kultúra: Simológiai tanulmányok Miklós Pál emlékére* (Konfuciusz könyvtár 3), Budapest, ELTE, Konfuciusz Intézet, 2019, 101–116, 110–112; Raymon DAWSON: *A kínai civilizáció világa*, Budapest, Osiris Kiadó, 2002, 228.

¹⁸ Aischylos: *Agamemnon* (Ἀγαμέμνων) 1020–1024; Pindaros: *Pythia* III. 96–105. (E szerint a feltámasztottat is lesújtja villámával Zeus.); *scholia vetera in Pindari Pyth.* III. 96; Pherekydés: „Fragmenta”. In *Fragmenta Historicorum Graecorum* I. Parisiis, Firmin Didot, 1841, 70–99 fr. 8; Hérakleitos: *Περί Ἀπίστων* 26; *scholia in Eur. Alc.* 1; Hyginus: *Astronomiae* II, 14, 5; Lukianos: *Dialogi deorum* 13, 1; Diodoros Siculus: *Bibliothecae historicae, quae supersunt* IV. 71. 1–3; Phylarchos: „Fragmenta”. In *Fragmenta Historicorum Graecorum* I. Parisiis, Firmin Didot, 1841, 334–358. fr. 17; Pausanias: *Descriptio Graeciae* II, 26, 5; Apollódoros: *Bibliothéké* III, 10, 3–4; KERÉNYI Károly: „Gyógyulások Epidaurusban.” In Uő: *Az isteni orvos*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1999, 29–58, 35; REINHARDT: i. m. 45.

megnevesített feltámasztott Hippolytos, akit e szerint a mítosz-variáns szerint Ari-ciába, Diana szent ligetébe vitt magával a Dianával azonosított Artemis, és éppen az ő feltámasztása után éri el az istenek királyának halálosztó villáma,¹⁹ a másik pedig Glaukos, Minós fia²⁰.) Az, hogy kárpoztulás az istenek közé emelkedik, ami félistenek közül csak keveseknek, Héraklésnek, Dionysosnak, a Dioskurosoknak, Helénének lesz osztályrésze,²¹ az Euripidés-drámában nem kap szerepet.

Alkéstis családja szintén kapcsolódik sikertelen visszatérésekhez. Lánytestvérei azok, akik Médeia közreműködését kérik apjuk ifjává tételéhez. Mivel pedig ennek útja a halál, üstben főzés, és remélt feltámasztás, ez tulajdonképpen szintén új életre támasztási kísérlet. A testvérek közül Alkéstis az, aki ebben tevékenyen nem vesz részt.²² Médeia egyébként valóban képes visszaadni az ifjúságot, amelyet gyakorol is azokkal, akiket erre érdemesnek talál. Apósát kedves ifjává változtatja,²³ ifjává teszi Dionysos dajkái is férjeikkel,²⁴ sőt némely variáns szerint Iasónt is,²⁵ és Platón híradása szerint Médeia az általa elpusztított és megfőzött embereket újjáalakítja,²⁶

¹⁹ *scholia in Eur. Alc.* I; Phylarchos: „Fragmenta”. In *Fragmenta Historicorum Graecorum* I. Parisii, Firmin Didot, 1841, 334–358. fr. 17; Pausanias: *Descriptio Graeciae* II, 27, 4; Vergilius: *Aeneis* VII. 767–772; *scholia vetera in Pindari Pyth.* III. 96; Servius: In *Verg. Aen* VII. 761; *Comm. in. Serv. Theb.* V, 434; Hyginus: *Fabulae* 49; Hyginus: *Astronomiae* II, 14, 5; Ovidius: *Metamorphoses* V. 529–534.

²⁰ *scholia in Eur. Alc.* I; Hyginus: *Fabulae* 49; Phylarchos: i. m. fr. 17; Hyginus: *Astronomiae* II, 14, 5; *scholia vetera in Pindari Pyth* III. 96; REINHARDT: i. m. 45.

²¹ Lukianos: *Dialogi deorum* 13, 1; Hyginus: *Fabulae* 224/5; Minucius Felix: *Octavius* XXII. 7; Dionysios Halicarnassensis: *Antiquitatum Romanorum, quae supersunt* VII. 72, 13, (1494.); Hyginus: *Astronomiae* II, 14, 5.

²² Hyginus: *Fabulae* 24/2; Diodoros Siculus: *Bibliotheca historicae, quae supersunt* IV. 52, 2.

²³ Pherekydés i. m. fr. 74; Naukratisi Staphylos: „Περὶ Θεσσαλῶν”. In Felix JACOBY (szerk): *Die Fragmente der Griechischen Historiker (F. Gr. Hist.) dritter (III.)*, Leiden, E. J. Brill, 1954, 80–82. fr. II (5); *scholia graeca in Aristoph. Equites* 1321; „Reditus (Νόστοι)”. In *Homeri carmina et Cycli epici reliquiae*, Parisii, Firmin Didot, 1837, 599–600. fr. 2; Ovidius: *Metamorphoses*, VII. 252–293. (Ebben az esetben nem szerepel darabokra vágás és főzés. Médeia mély álomba bűvöli apósát, sebet ejt a nyaki verőéren, és a kifolyó vér helyébe valami csodálatos keverékekből készített infuziót/transfuziót tölt.); Fritz GRAF: „Medea, the enchantress from afar”. In James J. CLAUSS und Sarah Iles JOHNSTON (szerk): *Medea*, Princeton, New Jersey Princeton University Press 1997, 21–43, 34.

²⁴ Pherekydés: i. m. fr. 74; Naukratisi Staphylos: „Περὶ Θεσσαλῶν”, i. m. fr. II.(5.); Aeschylus: „Bacchi nutg.”. In *Aeschyli tragediae septem et perditarum fragmenta*, Parisii, Firmin Didot, 1842. fr. 316. p. 255; *scholia graeca in Aristoph. Equites* 1321; Ovidius: *Metamorphoses* VII. 295–296; Hyginus: *Fabulae* 182/ 2 (A két utóbbiban nem szerepelnek férjek.); André ASCELLASCHI: *Médée dans le théâtre latin d'Ennius à Sénèque*, Rome, École Française de Rome, 1990, 29; GRAF: i. m. 34.

²⁵ Pherekydés: i. m. fr. 74; *scholia graeca in Aristoph. Equites* 1321; *scholia in Lycophr.* 1315; GRAF: i. m. 34; Christine SOURVINOU-INWOOD: „Medea at shifting distance”. In James J. CLAUSS und Sarah Iles JOHNSTON (szerk): *Medea*, Princeton, New Jersey Princeton University Press, 1997, 253–296, 266.

²⁶ Platón: *Euthydemus* XIII. 285. c.

csak éppen Péliast valójában megöleti lányaival, nem támasztja új életre.²⁷ (Bár néhány variáns az új életre támasztást is tartalmazza.²⁸)

Maga Apollón is tulajdonképpen éppen úgy kerül kapcsolatba Admétos királyi házával, hogy felháborodott apaként áll bosszút fia, Asklépios megöléséért a Zeusnak villámokat kovácsoló kyklópsokon, akiket ő viszont nyilával terít le. Ezért kell büntetésül halandóként élni „egy nagy éven” (kilenc éven) át, és ezért lesz hálás az őt szeretettel fogadó királynak.²⁹ (Azt a másik, sokkal kevésbé tiszteletre méltó variánst, hogy Apollón az Admétos iránti szerelemből szolgált pásztorként nála, Euripidés nem ismeri.³⁰)

Admétosnak meg kellene hálnia egy bizonyos napon, de a hálás Apollón meg akarja menteni, és ezért bár nem meri ugyanazt a bűnt elkövetni, mint fia, Asklépios, tehát nem hozhatja vissza a halottak földjéről, rábeszéli a Moirákat (miután leitatja őket), hogy engedjék el az előírt idő előtti halált, és azok beleegyeznek, azzal a feltétellel, hogy valaki átvállalja helyette.³¹ Az, aki meghal érte/helyette, az szerető

²⁷ Pausanias: *Descriptio Graeciae* VIII, II, 3. (É szerint Médeia maga darabolja fel és főzi Peliast lányai engedélyével.); Sophoklés: „Pelias seu Rhizotomoe”. In Sophocles: *Tragoediae septem et perditarum fragmenta*, Parisiis, Firmin Didot, 1842, „fabula” p. 327–328; Euripidés: Médeia (Μήδεια), 9–II, 486–487; Euripidés: „Peliades”. In Euripides: *Perditarum fabularum fragmenta*, Parisiis, Firmin Didot, 1846, „fabula” p. 765–766; Diodoros Siculus: *Bibliothecae historicae, quae supersunt* IV. 52. 1–4; Palaiphatos: Περὶ Ἀπιστῶν 43; Eudocia augusta: *Violarium* DCLVII. (Ezen két szöveg szerint maga Médeia főzte meg Peliast, a magyarázat szerint gőzfürdőt alkalmazott, és Pelias szíve, mivel már öreg volt, ezt nem viselte el.); Apollódoros: *Bibliothéké* I. 9. 27; Hyginus: *Fabulae* 24/3–4; Seneca: *Medea*, 257–261, 475–476; Tzetzés: *Historiae* II. 53, 827–829; Zenobius: „Paroemiographi”. In: *Corpus paroemiographorum graecorum* tomus I., Emertus LEUTSCH et F. G. SCHNEIDWIN. (szerk.): I–173, Göttingae, Apud Vandenhoeck et Ruprecht 1839 IV. 92., Λούσαιο τὸν Πελίαν p. 110–111; OVIDIUS: *Metamorphoses* VII. 324–349. (A végső csapást Médeia adja.); Nicolaus Damascenus: „Fragmenta”. In *Fragmenta Historicorum Graecorum (FHG)* III. Parisiis, Firmin Didot, 1849, 343–464, fr.55; Dionysios Skytobrachion: „Argonautai”. In Felix JACOBY (szerk.): *Die Fragmente der Griechischen Historiker (F. Gr. Hist.)* I. teil vorrede-text no. 1–16. p. 229–257. fr. 14/52/2–3; ASCELLASCHI: i. m. 30; GRAF: i. m. 34; Louis SÉCHAN: *Études sur la tragedie grecque dans ses rapports avec la céramique*, Paris, Champion, 1967, 468–481; Rachel AÉLION: *Quelques grands mythes dans l'oeuvre d' Euripide*, Paris, Les Belles Lettres, 1986, 143–144; Felix GUIRAND: „Mythologie grecque”. In Uő (szerk): *Mythologie Generale*, Paris, Larousse, 1935, 74–182, 181; Henriette MATHIEU: „Mythe et réalité dans la representation Grecque géographique de l'espace”. In Francois JOUAN et Bernard DEFORGE (szerk): *Peuples et pays mythiques*, Paris, Les Belles Lettres, 1988, 133–148, 145; Alan MOREAU: *La fabrique des mythes*, Paris, Les Belles Lettres, 2006, 172.

²⁸ Cicero: *Cato Maior seu De senectute* XXIII/83; Plautus: *Pseudolus* 869–871. (III/II. 80–82.)

²⁹ Euripidés: *Alkéstis (Άλκηστις)* 1–10; *scholia in Eur. Alc.* 1; Hyginus: *Fabulae* 49; Hyginus: *Astronomiae* II, 15, 6. (Kyklópsok lenyilazása.); Apollódoros: *Bibliothéké* III, 10, 4; Seneca: *Heracles furens* 451; Servius: *In Verg. Aen.* VII. 761; Servius: *In Verg. Georg.* III. 1; Lukianos: *De sacrificiis* 4; Pherekydés: *Fragmenta* i. m. fr. 76; Diodoros Siculus: *Bibliothecae historicae, quae supersunt* IV. 71. 3; Statius: *Thebais* V. 434–435. *comm. in Theb.* V. 434; REINHARDT: i. m. 337.

³⁰ Kallimachos: *Hymn II. in Apoll.* 47–54; Plutarchos: *Numa (Vitae parallelae)* 4; PLUTARCHOS: *Amatorius (Scripta moralia)* XVII. 18; Tibullus: *Carmina* II, 3, 11–14., III. 4, 65–72.

³¹ EURIPIDÉS: *Alkéstis (Άλκηστις)* 11–14; *scholia in Eur. Alc.* 12; Apollódoros: *Bibliothéké* I, 9, 15; Aischylos: *Euminides (Εὐμεινίδες)* 726–729; Hyginus: *Fabulae* 51; Tzetzés: *Historiae* II. 53 791–796; Valerius

felesége,³² akit ezentúl a legnagyobb szerűbb nőként tisztelnek.³³ (Végül is Istar is csak úgy térhet vissza a földre a Halottak Birodalmából, hogy Dumuzi helyette leszáll oda.) Rivier úgy gondolja, hogy Euripidés az, aki újszerűen hangsúlyozza Alkéstis áldozatvállalását,³⁴ de már Aischylos Oresteia-trilógiájának utalásaiból nyilvánvaló, hogy a mítosz elemei ismertek voltak.³⁵ (A drámában éppen meghalt édesanyját szóló Eumelosról is élt olyan hagyomány, hogy ő is vezetett thesszáliai királyként csapatokat a Trója elleni háborúba. Hyginus és Dictys Cretensis külön kiemeli, hogy ő annak az Admétosnak a fia, aki helyett anyja, Alkméné vállalta a halált.³⁶)

Ezt a helyettest Apollón már nem tudja megmenteni, bár a Halállal megpróbál egyezkedni. Ennek sikertelensége után azonban éppen úgy elmenekül a közelgő halál elől, mint ahogy Artemis is elmenekül a haldokló Hippolytos mellől az erről szóló Euripidés-drámában.³⁷ Az, aki ezt a kérdést nyers erővel mégis képes megoldani, az Héraklés, aki ebben a szituációban halandó, bár emberfeletti erővel bíró halandó.³⁸ Az ő emberfeletti erejére van szükség ahhoz, hogy Hadés ideiglenesen megfosztassék zsákmányától.³⁹

Ez azonban nála sem olyan egyszerű. Nem először és nem utoljára néz szembe a halállal. Ami Admétos és Alkéstis számára egyszeri eset, az számára állandó állapot.⁴⁰ Ő az a hős Delcourt szerint (és nyilván Euripidés szerint), aki megvív győztesen a halállal, és képes azt legyőzni.⁴¹ Leszáll ő többször is az Alvilágba például azért, hogy az alvilági háromfejű kutyát, Kerberost felhozza, de ennek ára az az

Maximus: *Factorum et dictorum memorabilium* IV, 6, 1; Libanios: *Progymnasmata* (Προγυμνάσματα) II. *Narrationes* III. 15. Περὶ Ἀλκῆστιδος.

³² Euripidés: *Alkéstis* (Ἀλκῆστις), 15–8; Palaiphatos: Περὶ Ἀπίστων 40; Platón: *Symposium* (Λακωμά), VII. 179 b–c; Hyginus: *Fabulae* 51, 243/4 251/3; Apollodóros: *Bibliothéké* I, 9, 15; Valerius Maximus: *Factorum et dictorum memorabilium* IV, 6, 1; Iuvenalis: *Satirae* VI. 652–653; Dictys Cretensis: *Ephemeris Belli Troiani* I, 14; Aelianos: *De natura animalium* I. 15; Plutarchos: *Amatorius* XVII. 18. (Scripta moralia) XVII. 18; Fulgentius: *Mythologiae* I. 22; Tzetzés: *Historiae* II. 53 797–800; Statius: *Silvae* III, 3, 192; Libanios: *Progymnasmata* (Προγυμνάσματα) II. *Narrationes* III. 15. Περὶ Ἀλκῆστιδος; Flacelière: i. m. 55.

³³ Hyginus: *Fabulae* 256; Philostratos: *Heroikus* III, 291, 46; Aelianos: *Variae historiae* XIV. 45; Aelianos: *De natura animalium* I, 15; Ps-Vergilius: *Culex*, 261–264.

³⁴ RIVIER: i. m. 126.

³⁵ Aischylos: *Agamemnón* (Ἀγαμέμνων) 1021–1024 (Utalás Asklépios halálára.) *Euminides* (Εὐμεινίδες) 726–729. (Utalás Admétos Apollón általi megmentésére.)

³⁶ Hyginus: *Fabulae* 97/24; Dictys Cretensis: *Ephemeris Belli Troiani* I. 14.

³⁷ RIVIER: i. m. 130–131.

³⁸ Euripidés: *Alkéstis* 65–69, 840–855, 1140–1142; Apollodóros: *Bibliothéké* I, 9, 15; Lukianos: *Dialogi Mortuorum* 23, 3; Hyginus: *Fabulae*, 51; PALAIPHATOS: Περὶ Ἀπίστων, 40; Philostratos: *Vita Apollonii Tjanei*, IV, 45; Plutarchos: *Amaturius* (Scripta moralia) XVII. 18; Fulgentius: *Mythologiae* I. 22; Tzetzés: *Historiae*, II. 53. 801–825.

³⁹ KARSAI György: „Tudod, hogy nincs bocsánat”. In Uő: *A szép és a szörnyeteg*, Budapest, Osiris Kiadó, 1999, 357–396, 387.

⁴⁰ ΡΙΤΟΟΚ Zsigmond: „Euripidés Alkéstise. Vígjáték vagy tragédia”. In Uő: *Vágy, költészet, megismerés*, Budapest, Osiris Kiadó, 2009, 180–193, 190.

⁴¹ Marie DELCOURT: *Légendes et cultes de héros en Grèce*, Paris, Presses Universitaires de France (P. U. F.), 1942, 136.

örület, amelynek hatására megöli három fiát,⁴² sőt van olyan variáns is, hogy éppen Alkéstis felhozatalát követően tölti el az Alvilág örülete, és vendégbarátot öl meg tulajdon házában.⁴³

Alkéstis alvilágjárása tehát három csoport köré épül. Ezek: 1. A halottakat új életre támasztó orvos, aki jótettéért halállal lakol, az őt megbosszuló isteni apa, aki vendégbarátja házát akarja megóvni. 2. Az apjukat sikertelenül ifjúvá változtatni akaró Pelias-lányok, akiknek e helyett gyilkosság lesz cselekedetük eredménye. 3. A félisteni Héraklés, akit ugyan alvilágjárása következtében örület fog el, de aki most vendégbarátja vendégszeretétét viszonzva visszahozza a temetés után közvetlenül a halottat az életbe.

Héraklés tehát harcban győzi le a sír körül vért ivó halált, akit ott lesből támadva fog el, és így éri el, hogy Alkéstis, aki még nem ért le az Alvilágba, nem fogyasztott el alvilági ételt, visszatérjen az élők közé, hogy öregkoráig élje „édes életét”, ahogy gyermekeinek kívánta korábban, amikor szeretteitől búcsúzott.

Alkéstist nem maga a férj hozza vissza, mint Euridikét Orpheus, akinek a rá nem nézés követelményét állítják a feljövétel feltételeként az Alvilág urai, hanem a vendégbarát, aki inkább ezzel ellentételesen követeli a férjtől azt, hogy ránézzen visszanyert feleségére. Rivier hangsúlyozza az ellentétet a sok-beszédű haldokló és a némán feltámadó Alkéstis között. Ekkor az ifjú feleség még nem szabadult ki teljesen az Alvilág szorításából (ehhez még három nap és alvilági isteneknek szóló áldozat szükséges), de Apollónnak a prologusban elhangzó szavaiból már egyértelmű a nézők számára, hogy a lefátyolozott ifjú nő – akinek már a befogadását is meg kellene tagadnia Admétosnak haldokló feleségének tett ígérete szerint⁴⁴ – Héraklés oldalán maga Alkéstis.⁴⁵

Alkéstis úgy tér vissza az újfajta boldog életre, mint az eleusziszi misztérium beavatottjai, akik beavatásuk alkalmával leszállnak az Alvilágba, Persephoné szobájába, de *kathodosuk* után egy új *anodos* révén visszatérnek a fényre.⁴⁶ Van olyan mítosz-variáns, amely szerint Koré, illetve Hadés maga az, aki meghatódva az áldozaton, visszaküldi Alkéstist az életbe,⁴⁷ vagyis Koré szobájából új életre kel, mint a beavatottak. Euripidés szerint Héraklés is ismeri ezt a témát, hiszen ő is a Leánynak és az Úrnak lenti naptalan lakáról beszél, ahová végső soron elmegy Alkéstisért.⁴⁸

Köves-Zulauf következtetése szerint a hátranézés tilalma nem szeszélyes kérés, hanem minimális feltétel, hiszen a halottat ismét élővé tevő aktus nem viselhető el élő halandó számára. A Hermésianaxtól Argiopé-nak (Vad arcúnak) nevezett halottból

⁴² Euripidés: *Héraklés* (*Ηρακλής μαινόμενος*), 861–1000.

⁴³ Apollódoros: *Bibliothéké*, II, 6, 2.

⁴⁴ FESTUGIÈRE: 1958, 23

⁴⁵ RIVIER: i. m. 140–142.

⁴⁶ André Jean FESTUGIÈRE: *Études de religion grecque et hellénistique*, Paris, Bibliothèque d'Histoire de la Philosophie, 1972, 52.

⁴⁷ Apollódoros: *Bibliothéké* I, 9, 15; PLATÓN: *Symposium* (*Lakoma*), VII. 179 b–c; Plutarchos: *Amatorius* (*Scripta moralia*), XVII. 20.

⁴⁸ Euripidés: *Alkéstis* (*Αλκίστις*), 851–857.

ismét Euridikévé,⁴⁹ élő nővé kell, hogy visszaváltozzon a szeretett feleség. Az átváltoztatást Lukianos szövegét idézve Hermésnek kell elvégeznie, miután vagy miközben felkíséri a feltámasztandó halottat az élők közé. Az idő előtti hátranézés nemcsak a halott élők közé visszatérését akadályozza meg, de gyógyíthatatlan sebet üt az őt visszaigéző férjen is. (Nem véletlen a japán és navaho párhuzam.) A végső sikertelenséget általánosító variáns csak Vergilius és Ovidius leírásából következik, akik művészi öröklétre változtatják át a mítoszt, amely szerint Vergilius szerint halál után sem, Ovidius szerint a halál után Elysiumban találkoznak csak újra Orpheus és Euridiké.⁵⁰

Euripidés tehát ebben a drámájában Orpheus sikeres alvilágjárását tudatosítja, ismeri és egyértelműen ismertnek tételezi Asklépios sikeres feltámasztásait, a nélkül azonban, hogy ezt Hippolytossal kapcsolta volna össze, akinek új életre támasztásának hagyományát nem ismeri, vagy nem fogadja el. (A *Hippolytos* éppen a változtathatatlan halált mutatja be a címszereplő nyílt színen történő halálával.) Tudatosítja Asklépios halálát, ami magyarázatot ad Apollón ittlétére, segítségére, de arra is, hogy miért nem mer tevékenyen részt venni Alkéstis megmentésében, hanem ezt halandó féltestvére, Héraklés tevékenységi körébe utalja.

Ebben a drámában nincs szó a Médeia vezetete ál-megfiatalító kísérletről, amely egyértelműen Pélias halálát eredményezte lányai kezétől, (amely egyértelműen jelen van Euripidés *Médeia*-jában). Pherés egy jól működő családot tételez fel, amikor azt jósolja, Iólkos királya számon fogja kérni lánytestvére halálát annak férjén. Nincs szó arról sem, hogy az Alvilág-járás következtében Héraklést örület sújtja majd, melynek következtében gyermekei halálát okozza. (Talán éppen ezért hangsúlyozza az *Őrjöngő Héraklés*, hogy ez a borzalom a Kerberos felhozatalát követően történt, és a dráma azt is kiemeli, hogy Alkéstisért csak a sír környékén kellett megharcolni a halállal, nem kellett leszállnia érte a fénytelen Alvilágba.)

A végső képek némelyike mintha Euridiké sikeres visszatérésére utalna. A Héraklés vezetete Alkéstis arcát fátyol borítja, és Admétos így sem néz rá. Orpheus nem nézhet feleségére, míg Hermés át nem adja át az Argiopéból ismét Euridikévé visszaváltozott immár újra élő asszonyt, Admétos is csak elfordulva fogja meg a kezét, és csak az őt elébehozó vezető határozott kívánságára néz rá. Az immár fátyol nélkül látható Alkéstisnek még mindig három nap és az Alvilágiaknak bemutatott áldozat szükséges, hogy *anodos*a teljessé legyen.

A valóságos halál utáni valóságos életbe visszatérés ezúttal mindenestre maradéktalanul végbemegy ebben az Euripidés-drámában. A halottból újra élő asszonnyá változott Alkéstisre már rá lehet nézni, Héraklés saját elmondása szerint még a sír közelében győzte le a halált, így az asszony nem evett még az Alvilág ételeiből, át sem jutott a révész által kormányzott halál-folyón. Három napig köti még az Alvilág némasága, de ennek eltelte és az Alvilági Isteneknek bemutatott áldozat után teljes életet élhet idős koráig. Talán az egyetlen dráma, ahol ez maradéktalanul végbemegy.

⁴⁹ KÖVES-ZULAUF: 2007, 121–133, 131–132; KÖVES-ZULAUF: 2021, 217–239, 225.

⁵⁰ GLOVICZKI Zoltán: „Epikus énekmondók a Metamorphosésben”. *Antik Tanulmányok* LI. 2007. 55–70. 64–65.

Bibliográfia

Szakirodalom

- ACÉL Zs.: *Orpheus éneke*, Budapest, Ráció Kiadó, 2011.
- R. AÉLION: *Quelques grands mythes dans l'oeuvre d' Euripide*, Paris, Les Belles Lettres, 1986.
- A. ASCELLASCHI: *Médée dans le théâtre latin d'Ennius à Sénèque* Rome, École Française de Rome, 1990.
- J. CAMPBELL: *Az ezterarcú bős.* Ford.: MAGYAR László András, Budapest, Édesvíz Kiadó, 2010.
- R. DAWSON: *A kínai civilizáció világa.* Ford.: ANTÓNI Csaba és SALÁT Gergely, Budapest, Osiris Kiadó, 2002.
- M. DELCOURT: *Légendes et cultes de héros en Grèce*, Paris, Presses Universitaires de France (P.U.F.), 1942.
- A. J. FESTUGIÈRE: *Études de religion grecque et hellénistique*, Paris, Bibliothèque d' Histoire de la Philosophie, 1972.
- A. J. FESTUGIÈRE: „Vraisemblance psychologique et forme littéraire chez les anciens”. *Philologus*, CII. 1958. 21–42.
- R. FLACELIÈRE: *L'amour en Grèce*, Paris, Librairie Hachette, 1960.
- GLOVICZKI Z.: „Epikus énekmondók a Metamorphosésben”. *Antik Tanulmányok*, LI 2007. 55–70.
- F. GRAF: „Medea, the enchantress from afar”. In J. I. CLAUSS und S. IL. JOHNSTON (szerk.): *Medea*, Princeton, New Jersey Princeton, University Press, 1997, 21–43
- F. GUIRAND: „Mythologie grecque”. In UÓ (szerk.): *Mythologie generale*, Paris, Larousse, 1935, 74–182.
- KALMÁR É.: „Gyémántpatak kisasszony, avagy hagyományos kínai színmű európai színpadon”. In CSIBRA Zs. (szerk.): *Művészet, vallás, kultúra: Sinológiai tanulmányok Miklós Pál emlékére* (Konfuciusz könyvtár 3), Budapest, ELTE Konfuciusz Intézet, 2019, 101–116.
- KARSAI Gy.: „Tudod, hogy nincs bocsánat”. In UÓ: *A szép és a szörnyeteg*, Budapest, Osiris Kiadó, 1999, 357–396.
- KERÉNYI K.: „Gyógyulások Epidaurusban”. In UÓ: *Az isteni orvos*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 1999, 29–58.
- Th. KÖVES-ZULAUF: „Orpheus és Euridiké”. *Antik Tanulmányok*, LI. 2007. 121–133.
- Th. KÖVES-ZULAUF: *Római vallás- és irodalomtörténeti tanulmányok*, Budapest, Typotex Kiadó, 2021, 217–239.
- KRÄHLING E.: „Hermesianax Leontion-töredéke”. In UÓ: (szerk.): *Hedypathetica Tanulmányok a hellenisztikus irodalom köréből*, Budapest, Szenczár Kiadó, 2005 93–118.
- H. MATHIEU: „Mythe et réalité dans la représentation Grecque géographique de l'espace”. In F.

- JOUAN– B. DEFORGE (szerk.): *Peuples et pays mythiques*, Paris, Les Belles Lettres, 1988, 133–148.
- A. MOREAU: *La fabrique des mythes*, Paris, Les Belles Lettres, 2006
- A. RIVIER: „En marge d’Alceste”. *Museum Helveticum*, XXIX. 1972 124–140 XXX. 1973 130–143.
- RITOÓK Zs.: „Euripidés Alkéstise Vígjáték vagy tragédia”. In Uő: *Vágy, költészet megismerés* Budapest, Osiris Kiadó, 2009, 180–193.
- L. SÉCHAN: *Études sur la tragedie grecque dans ses rapports avec la céramiique*, Paris, Champion, 1967.
- Ch. SOURVINOU-INWOOD: „Medea at shifting distance”. In J. I. CLAUSSEN und S. II. JOHNSTON (szerk.): *Medea*, Princeton, New Jersey Princeton University Press, 1997, 253–296.

Felhasznált forrásmunkák

- AELIANOS: *De natura animalium*, Lipsiae in aedibus Teubneri, 1864 vol. I, 1–297.
- AELIANOS: *Variarum historiae*, Lipsiae in aedibus Teubneri, 1864 vol. II, 1–172.
- Aeschyli tragediarum septem et perditarum fragmenta*, Parisiis, Firmin Didot, 1842.
- APOLLÓDOROS: *Bibliotheca*, Lipsiae in aedibus Teubneri, (Mythographi Graeci vol. I.), 1894.
- scholia graeca in Aristophanem* Parisiis, Firmin Didot, 1842.
- ATHENAIOS: *Deipnosophistarum libri undecim*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1887–1890.
- CALLIMACHUS: *Fragmenta, Hymni et epigrammata*, vol. I–II. Oxonii, Ed.: R. PFEIFFER, 1985.
- CICERO: *Cato Maior seu De senectute*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1909.
- DICTYS CRETENSIS: *Ephemeris Belli Troiani*, Leipzig, Bibliotheca Teubneriana, 1973.
- DIODOROS SICULUS: *Bibliothecae historicae, quae supersunt*, vol. I–II. Parisiis, Firmin Didot, 1842, 1845.
- DIONYSIOS HALICARNASSENSIS: *Antiquitatum Romanorum, quae supersunt*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, vol. I–IV. 1885, 1888, 1891, 1905.
- DIONYSIOS SKYTOBRACHION: „Argonautai”. In F. JACOBY: *Die Fragmente der Griechischen Historiker (F. Gr. Hist. (I.)* teil vorrede-text no. 1–16. Leiden, E. J. BRILL, 1957, 229–257.
- EUDOCIA AUGUSTA: *Violarium*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1880.
- EURIPIDÉS: „Alkéstis (Αλκίηστις)”, „Médeia (Μήδεια)”, „Héraklés (Ηρακλής μαινόμενος)”. In EURIPIDES: *Tragediae in four volumes*, Cambridge–Massachusetts–London, Loeb Classical Library, 1958–1959, 1962.
- EURIPIDES: *Perditarum fabularum fragmenta*, Parisiis, Firmin Didot, 1846.
- scholia graeca in Euripidis tragoedias* tomus I–IV. Oxonii, Dindorfius 1863.

- FULGENTIUS: „Mythologiae”. In Fulgentius: *Opera* 1–80. Stuttgartiae, in aedibus Teubneri 1970.
- HÉRAKLEITOS: „Περὶ Ἀπίστων”. In *Mythographi graeci* vol. III. fasc II. Lipsiae in aedibus Teubneri 1902, 73–87.
- „HERMESIANAX”. In *Hellenistic Collection (Philetas, Alexander of Aetolia, Hermesianax, Euphorion, Parthenius)* Cambridge–Massachusetts–London, Loeb Classical Library, 2009 147–187.
- HYGINUS: *Fabulae*, Lugduni Batavorum in aedibus, A. W. SYTHOFF, 1963.
- HYGINUS: *De astronomia* (HYGIN: *L’Astronomie*), Paris, Les Belles Lettres, 1983.
- „Hymni Homerici”. In *Homeri carmina et cycli epici reliquiae*, Parisiis, Firmin Didot, 1837, 529–576.
- ISOKRATÉS: *Opera omnia*, Monachi et Lipsiae, Bibliotheca teubneriana, vol. I–III. 2002.
- IUVENALIS: *Saturae*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1964.
- Ko-dzsi-ki – Régi Történetek Feljegyzései*. Ford.: KAZÁR Lajos, Sydney, Magyar Történelmi Társulat, 1982.
- LIBANIOS: „Προγυμνάσματα”. In LIBANIOS: *Opera* vol. VIII. Lipsiae, In aedibus Teubneri, 1915.
- LUKIANOS: „Dialogi mortuorum”, „Dialogi deorum”, „De Sacrificiis”. In LUCIANOS SAMOSATENSIS: *Opera*, Parisiis, Firmin Didot, 1860.
- MANILIUS MARCUS: *Astronomica*, Leipzig, Teubner, 1985.
- MINUCIUS FELIX: *Octavius*, Paris, Les Belles Lettres, 1964.
- „MOSCHOS”. In *Theocritus, Moschus, Bion*, Cambridge–Massachusetts–London, Loeb Classical Library, 2015 439–499.
- NICOLAUS DAMASCENUS: „Fragmenta”. In *Fragmenta historicorum Graecorum (FHG.)* vol. III. Parisiis, Firmin Didot, 1849, 343–464.
- Nihongi: *Chronicles of Japan from the earliest times to A. D. 697*. Ford.: William George ASTON, Tokyo, First Tuttle Edition, 1990.
- OVIDIUS: *Metamorphoses*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1919.
- PALAIIPHATOS: „Περὶ Ἀπίστων”. In *Mythographi Graeci*, vol. III. fasc. II., Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1902, 1–72.
- PAUSANIAS: *Descriptio Graeciae*, Parisiis, Firmnin Didot, 1845.
- PINDAROS: *Carmina*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1908.
- scholia vetera in Pindari carmina* vol. 1–3. Stuttgartiae et Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1997.
- PHEREKYDÉS: „Fragmenta”. In *Fragmenta Historicorum Graecorum (FHG)* vol. I. Parisiis, Firmin Didot, 1841, 70–99.
- PHILOSTRATOS: *Opera*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, vol. I–II. 1870–1871.
- PHYLARCHOS: „Fragmenta”. In *Fragmenta Historicorum Graecorum (FHG)* vol. I. Parisiis, Firmin Didot, 1841, 334–358.
- PLATÓN: „Symposium (Lakoma)”, „Euthydemos”. In PLATON: *Opera* vol. I–III. Parisiis, Firmin Didot, 1846, 1873.

- PLAUTUS: „Pseudolus”. In *PLAUTUS: Comoediae in five volumes*, Cambridge–Massachusetts–London, Loeb Classical Library, 1930, 1951–1952
- PLUTARCHOS: „Numa (Vitae parallelae)”, „Amatorius (Scripta moralia)”, „De sera numinis vindicta (Scripta moralia)”. In *PLUTARCHOS: Opera* vol. I–V. Parisiis, Firmin Didot, 1841, 1846–47, 1855.
- „Reditus (Νόστοι) Cyclicorum poetarum fragmenta XIV.”. In *Homeri carmina et cycli epici reliquiae*, Parisiis, Firmin Didot, 1837, 599–600.
- SENECA: „Hercules Oeteus”, „Hercules furens”, „Medea”. In *SENECA: Opera tragica* vol. I–II. Parisiis, Firmin Didot, 1829, 1832.
- SERVIUS: *In Vergilii carmina commentarii*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, vol. I–III. 1881, 1883, 1887, 1902.
- SOPHOCLES: *Tragoediae septem et perditarum fragmenta*, Parisiis, Firmin Didot 1842.
- STATIUS: *Opera et commentarii* vol. I–III. Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1884, 1898, 1900.
- STAPHYLOS NAUKR.: „Περὶ Θεσσαλῶν”. In F. JACOBY: *Die Fragmente der Griechischen Historiker* (F. Gr. Hist.) dritter (III.) teil, Leiden, E. J. BRILL, 1954, 80–82.
- TIBULLUS: *Carmina*, Budapestini, Sumptibus Academiae Litterarum Hungarorum, 1905.
- TZETZES: *Historiae*, Napoli, Libreria Scientifica, 1968.
- VALERIUS MAXIMUS: *Factorum et dictorum memorabilium libri novem*, (Faits et dits memorables) vol. I–III. Paris, Panckoucke, 1834–1835.
- VERGILIUS: *Aeneis*, Lipsiae, in aedibus Teubneri, 1910.
- VERGILIUS: *Georgica*, Heilderberg, Carl Winter Universitätsverlag, 1985.
- PS-VERGILIUS: *Culex*, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2012.
- ZENOBIUS: „Paroemiographi”. In E. LEUTSCH et F. G. SCHNEIDEWIN (szerk.): *Corpus paroemiographorum graecorum*, tomus I. Gottingae, Apud Vandenhoeck et Ruprecht, 1839, I–173.

Rezümé

Éz a tanulmány Euripidés címszereplő hősnőjének, Alkéstisnek a férje élete megmentéséért vállalt halált és életbe való visszatérését teszi vizsgálatá tárgyává. Szembeállítja a különböző népek párbuzamos mítoszaiban is megjelenő Orpheus nevéhez kötődő alvilágjárásokkal, amelyekben a férj perli vissza sikeres vagy sikertelen módon feleségét a haláltól. Megmutatja azokat a mítoszbeli veszélyeket is, amellyel az Alvilág az oda bemenéskedőt, vagy onnan a halottakat az életbe visszasegítőt fenyegeti, az örületet, amelyik Héraklésre, illetve a halált, amely Asklépiosra sújt le. A cikk rámutat arra, hogy valójában milyen ritka a drámában megjelenített teljes sikerű visszatérés.

Kulcsszavak: visszatérés az életbe, Alkéstis, Orpheus, Asklépios

Abstract

The Anodos of Alcestis

This paper deals with the voluntary death of Euripides's heroine, Alcestis, who saves her husband's life by accepting death for herself and then succeeds in returning to life. The study compares similar myths which replicate Orpheus's journey in the underworld and in which husbands try to get back their spouses from death with more or less success. The study deals with the mythical perils with which the Underworld threatens those who dare enter, and also with the hazards that beset those who help the deceased back to life (e.g. the madness of Hercules or the death of Asclepius). The discussion demonstrates that mythical variants in which re-emergence ends with complete success (like in Alcestis's story) are extremely rare.

Keywords: to return to life, Alcestis, Orpheus, Asclepius